

З.П. Плохій, Н.Ф. Яришевої та ін. особлива увага звертається на обґрунтування позитивної сторони проблемного навчання, висвітлюються деякі особливості використання проблемних методів у процесі засвоєння дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку природничих уявлень, розвитку їх пізнавальної діяльності, активізації мислення тощо. Науковці єдині в тому, що ядром проблемного навчання є проблемні ситуації, які дозволяють зробити процес навчання цікавим та захоплюючим дійством.

Використання проблемних ситуацій – одне із найважливіших завдань, від вирішення якого залежить підвищення якості засвоєння природничих уявлень. Використання технології проблемного навчання в процесі засвоєння природничих знань дасть можливість дітям одержувати нові знання не в готовій формі, а як наслідок своєї розумової праці. Проблемне навчання дозволяє створити умови для організації пошукової діяльності, яка починається зі створення проблемної ситуації, продовжуючись у розв'язанні проблемних завдань, у проблемному викладі знань, у різноманітній самостійній роботі дітей. Такий вид навчання передбачає належний рівень підготовленості, зацікавленості вихованців у пошуку невідомого результату. Так, організація дослідної роботи всіх учнів відіграла велику роль у новаторській діяльності В.О. Сухомлинського. У цьому великий педагог вбачав не тільки засіб виховання любові до праці, а передусім шлях до вироблення світогляду, ідейних переконань, піднесення самого себе як особистості у власних очах. Дослідницький елемент навчання вважав великий педагог дуже важливою умовою звеличення людини. Організацію проблемно-пошукового навчально-виховного процесу доречно представити у вигляді послідовності узагальнених кроків: постановка проблеми; пошук фактів для кращого розуміння проблеми, можливих рішень; пошук ідей; пошук рішення, при якому ідеї піддаються аналізу, оцінці, вибір кращих з них; пошук та визнання рішення. Керувати пізнавальною діяльністю дітей допомагає проблемний діалог, який стимулює пошукову активність шляхом інтенсивного ділового спілкування усіх учасників

Отже, вирішення проблемних завдань є ефективним шляхом формування розумової активності дітей. Використання проблемних методів у процесі формування елементарних природничих уявлень дітей дозволяє організувати цікаву навчально-пізнавальну діяльність, вчити вихованців обґрунтовувати певні положення, вміння аналізувати, узагальнювати матеріал. Така робота має творче спрямування.

#### **Список використаних джерел:**

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах : навчальний посібник / Т. М. Байбара. – К. : Веселка, 1998. – 338 с.
2. Максимова В.Н. Пізнавальна діяльність школярів. Проблемний підхід до навчання в школі / В.Н.Максимова. – Л., 1973. – 73с.
3. Махмутов М.И. Принципы проблемности в обучении / М.И.Махмутов // Вопросы психологии.- 1984. – № 5. – С.30-36.
4. Момот Л.Л. Проблемно-пошукові методи навчання в школі / Л.Л.Момот. – К., 1984. – 63с.
5. Фурман А.В. Методика застосування проблемних ситуацій на уроці / А.В.Фурман // Проблемні ситуації в навчанні. – К., 1991. – С.67-152.

### **РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ**

***В.Струк, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»***

***Науковий керівник: Н.О.Комарівська, кандидат філологічних наук, доцент  
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)***

### **DEVELOPMENT OF THE YOUNGER SCHOOLCHILDREN'S EMOTIONAL SPHERE AT THE READING LESSONS**

***Struk V.R, master's student***

***Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)***

**Анотація.** У статті розкрито значення уроків літературного читання в процесі формування у молодших школярів емоцій і почуттів, представлено фактори впливу на емоційність процесу навчання.

**Ключові слова:** емоції, почуття, художній твір, учень початкової школи, літературне читання, початкова освіта.

**Abstract.** The article reveals the importance of the reading lessons in the process of forming the younger schoolchildren`s emotions and feelings, the factors influencing the emotionality of the learning process are presented.

**Keywords:** emotions, feelings, works of art, younger schoolchildren, reading, primary education.

Реформування системи навчання на гуманістичних засадах передбачає перехід до особистісно зорієнтованої освіти, пріоритетною метою якої є розвиток внутрішніх можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів, емоцій та почуттів.

Емоції – особливий вид психічних процесів і стану, пов'язаний з інстинктами, потребами і мотивами, які проявляються у формі безпосередніх переживань (задоволення, радості, страху та ін.) і впливають на життєдіяльність людини. Емоції, на думку С.Л.Рубінштейна, суттєво впливають на протікання діяльності, зокрема позитивні відіграють роль внутрішньої спонукальної сили у навчальній діяльності. Емоції страху, ненависті та інші не відіграють роль спонукального заряду у навчанні, навпаки, вони гальмують дії, активність думки. Психологи вважають емоційність характерною рисою молодших школярів (В.А.Крутецький, Г.О.Люблінська, А.В.Петровський, П.М.Якобсон та ін.). Тому вплив на учня через емоційну сферу найбільше відповідає природі дитячого організму [1, 76].

У педагогіці досліджується роль емоційних факторів у навчальному процесі, вплив емоцій на формування пізнавальних інтересів молодших школярів (Ш.О. Амонашвілі, Ю.К.Бабанський, Н.М. Бібік, О.Я. Савченко, Г.І. Щукіна та ін.). Емоційність розглядається як один із принципів організації навчально-виховного процесу початкової школи. Його суть полягає в здійсненні емоційного впливу на учня як суб'єкта навчання: необхідно враховувати емоційний бік життя школярів, спрямовувати емоційну сторону навчального процесу, створювати емоційний фон уроку. Так, з метою забезпечення емоційності навчання М.Скаткін радить використовувати дидактичні ігри, твори мистецтва, гумор, зв'язок з життям.

Велике значення в процесі формування у молодших школярів емоцій і почуттів мають уроки літературного читання. Одним із завдань діючої програми з «Літературного читання» є розвиток емоційної і почуттєвої сфери учнів, образного мислення, уміння висловлювати елементарні оцінні судження щодо прочитаного. Фольклор і література, відображуючи культурні здобутки народу, його історію та світогляд, є важливим засобом духовного розвитку особистості, її емоційної сфери. Пізнання світу через словесне мистецтво відбувається на засадах того, що художнє слово відображає не лише конкретні об'єкти життя, а й викликає відповідні переживання, прагнення, почуття.

Різноманітна тематика текстів у підручниках з літературного читання представлена творами різних жанрів: оповідання, вірші, казки, байки, легенди, фольклорні твори та ін. Аналіз завдань до творів свідчить, що більшість з них пов'язані з розвитком сюжету, визначенням основної думки твору, встановленням причинно-наслідкових зв'язків, тоді як питань, спрямованих на розвиток емоційно-чуттєвої сфери дитини, незначна кількість.

Формуючи емоційну сферу молодших школярів, під час аналізу творів необхідно пропонувати питання в трьох напрямках: спрямовані на розкриття емоційної сфери героїв; емоцій та почуттів автора, а також на виявлення особистісного ставлення до прочитаного.

Так, у підручнику для другого класу на розкриття емоційної сфери героїв представлені такі питання: Як ставляться діти до зими у вірші? (Л. Українка «Сніг з морозом поморозив»); Які почуття вчителя передані у виділених реченнях? («Горбатенька дівчинка» В.Сухомлинський); З якими почуттями доня розповідає про матусю? (О. Орач «Вчуся у мамі»). На розкриття ставлення та почуттів автора такі: Як ти гадаєш, що хотів підкреслити такою назвою автор вірша

«Ділові розмови» Грицько Бойко?»; Чим був здивований поет? («Квітка» Д.Павличко); Зверни увагу на виділені слова. Як ти розумієш побажання автора? («Рідні краєвиди» Д. Чередниченко). На виявлення особистісного ставлення до прочитаного розраховані такі питання: Які почуття викликає описана картина? («Берізки по коліна у воді» Л. Костенко); Який настрій створює вірш? («Річка» М.Рильський); «Чи доводилось тобі переживати такі почуття, як головна героїня? («Як же це все було без мене» В.Сухомлинський).

Цілком виправдано автори включають у підручники багато творів веселих за змістом, цікавих за формою (небилиці, безконечники, діалоги, гумористичні тексти, загадки), які дуже подобаються дітям і мають позитивну емоційну забарвленість, що позитивно впливає на навчальну діяльність молодших школярів і сприяє розвитку пізнавальних інтересів, любові до книжки.

Свідченням про емоційно-оцінне ставлення учнів до прочитаного є виразне читання текстів, читання в особах, інсценізація, драматизація. Читацькі емоції – це чуттєвий відгук читача, його переживання, які виникають у процесі сприймання літературного твору. Уміння емоційно висловлюватися про художні образи й картини є важливим читацьким умінням. Без цього неможливе повноцінне сприймання та інтерпретація художнього тексту.

Серед засобів впливу на школярів велика роль, як вважає М.Скаткін, належить особистості вчителя, його емоційному мовленню, особистісному ставленню до навчального матеріалу. Якщо класовод приділяє достатню увагу аналізу художніх творів, формує навички виразного читання, це позитивно впливає як на розвиток емоційно-вольової сфери молодших школярів, так і сприяє формуванню в них «словесної дії» (К.С. Станіславський). Молодшим школярам легше зрозуміти під керівництвом вчителя та відтворити емоційно-образний зміст, «розфарбувати текст», ніж передати логіку читання.

Таким чином, з метою збагачення уроку читання інтелектуальними почуттями важливо раціонально використовувати «емоційний потенціал» навчального матеріалу, вміщеного в чинних підручниках.

Емоційно-позитивне ставлення до навчання стимулює пізнавально-розумову активність учнів, робить їх життя повноцінним і цікавим. Важливим фактором впливу на емоційність процесу навчання є емоційно-позитивний фон уроку, який забезпечується комунікативними уміннями педагога, гуманістичним, особистісно-орієнтованим стилем його спілкування з учнями.

#### Список використаних джерел:

1. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – 2-ге вид. – К. : Каравела, 2008. – 400 с.
2. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога / Н. І. Лазаренко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. – Вип.23. – С.36-42.
3. Лазаренко Н. І. Розвиток пізнавальної активності першокласників у період навчання грамоти / Н.І.Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 5. – С.13-16.
4. Родюк Н.Ю. Тенденції професійної спрямованості майбутніх учителів початкової школи в умовах інтеграційних процесів / Н.Ю.Родюк // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті сучасних освітніх парадигм : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 5-6 квітня 2017 р.) / за ред. О.А.Голок ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. – Вип. 6. – С.57-60.
5. Родюк Н.Ю. Формування професійно-педагогічної комунікації майбутніх учителів // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Старобільськ, 2017. – № 4 (309) травень. – С. 226-231.
6. Савченко О.Я. Урок у початкових класах : навч.-метод. посібник / О.Я.Савченко. – К. : Освіта, 1993. – 224 с.
7. Семиченко В. А. Психологія емоцій / В.А.Семиченко. – К. : Магістр-S, 1998. – 128 с.
8. Шпак М. Змістове забезпечення емоційності навчання учнів / М. Шпак // Початкова школа. – 2000. – №5. – С. 6-10.
9. Явоненко М. Емоційно-чуттєві чинники розвитку літературно-творчих здібностей школярів / М. Явоненко // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2007. – № 5. – С.13-16.